

Ключевые слова: *будущие учителя иностранного языка, педагогическое общение, профессионально-коммуникативные действия, речь, речевая деятельность, дидактическая речь*

Theoretical analysis of current researches concerning the preparation of future teachers for teaching foreign language communication showed that every lesson - a model for professional communication. The level of compliance (or non) of this model to optimal pedagogical principles of communication depends on the nature of the future foreign language teacher pedagogical activity. The basis for communicative interaction between students and the teacher in the classroom is a didactic language of the teacher. Didactic language is a means of intercultural communication in the classroom and a learning tool, a kind of educational material. The summary of scientific views allows to consider that a didactic language of teachers is a verbalized set of professional and communicative actions on students to transfer ideas and meaningful impact addressed to the fulfillment of the communicative and cognitive tasks. The scientists have noted that the didactic language of foreign language teachers is characterized by certain specific characteristics (addressiveness, emotionality and expressiveness, efficiency, consciousness and creativity, authenticity, language adaptation, etc.). The professional communication of foreign language teacher has the following functions: educational, organizational, gnostic, controlling, correcting, organizer of intercultural communication. The knowledge of the functional structure of pedagogical communication plays an important role in the formation of future foreign language teachers for communicative interaction in the classroom as their activities should be directed to the development of effective interaction between members of the student group studying a foreign language, improvement of interpersonal relations, strengthening the students' cohesion. It can be realized through the use of pedagogical innovations, such as training technologies in training of future foreign language teachers. Students are able to analyze models of solving artificially organized virtual and professional communicative situations, extend professional experience of communication and the functions of a foreign language teachers, which can be the basis of forming their professionalism in teaching foreign language students.

Key words: *future foreign language teachers, pedagogical communication, professional and communicative actions, speech, speech activity, didactic language.*

УДК 373.12

Лавренова Марія Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

РОБОТА НАД СЛОВАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Стаття присвячена проблемі роботи над словниковими словами на уроках української мови у початкових класах. Розкрито особливості роботи над словами за допомогою сучасних методичних підходів на уроках у початковій школі. Автором зазначено увагу на методах покращення якості запам'ятовування написання словникових слів та подано зразки вправ.

Ключові слова. *українська мова, молодші школярі, словникові слова, сучасні методичні підходи, Daily 5.*

Постановка проблеми. Українська мова – це не тільки окремий навчальний предмет, а й основний засіб опанування всіх інших дисциплін, адже від загальномовної і мовленнєвої компетентності школярів (уміння читати, слухати, запитувати, відповідати, переказувати почуте й прочитане, висловлювати свої думки в усній і письмовій формі) залежить зростання їхнього загального культурного рівня та кругозору [4].

На уроках української мови в учнів початкових класів поповнюється запас спеціальних знань з різних розділів мовознавчої науки, виробляються навички усного й писемного мовлення, реалізуються виховні завдання шкільної освіти та збагачується їхній словниковий запас.

Серед найважливіших та найактуальніших проблем сучасної методики викладання української мови в початкових класах залишається питання мовленнєвого розвитку молодших школярів. Адже формування і розвиток навичок правильного, виразного, чистого мовлення учнів – одне з найважливіших завдань вивчення рідної мови, яке потребує розв'язання практично на кожному уроці. Слово входить до активного словника школяра лише тоді, коли він добре розуміє його значення, усвідомлює правильність граматичних форм, структуру словосполучень і речень, тобто закріплюється у пам'яті учня лише через активне застосування у мовленні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Робота над словом в аспекті збагачення мовлення учнів має давню традицію, проте не втрачає своєї актуальності й сьогодні. Наукові основи словникової роботи розроблялися ще Я.Коменським, К.Ушинським, Ф.Буслаєвим, І.Срезневським. Важливого значення роботі над словом надавали С.Чавдаров, В.Сухомлинський, М.Стельмахович.

Сучасні методисти С.Дубовик, М.Крикун, А.Мовчун, Л.Павленко досліджують найрізноманітніші аспекти проблеми словникової роботи в початкових класах, зокрема, С.Дубовик –

розвиток діалогічного мовлення учнів початкових класів, М.Крикун – роль слова в розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку, А.Мовчун – роботу над літературними термінами в початковій школі, Л.Павленко – слова мовного етикету і практичне їх використання молодшими школярами та ін.

В.Бадер, М.Вашуленко, С.Дорошенко, О.Хорошковська розглядають збагачення словникового запасу учнів початкових класів, як основу розвитку зв'язного мовлення. Ними виділені такі напрями лексичної роботи: робота над засвоєнням лексичного значення слова, робота над усвідомленням прямого і переносного значення слова, багатозначністю й омонімією, робота над синонімами, антонімами, робота над крилатими висловками і фразеологією та ін.

Мета статті – з'ясувати сутність поняття «словникова робота» та теоретично обґрунтувати особливості роботи над словами за допомогою сучасних методичних підходів на уроках у початковій школі.

Результати дослідження. Програма з української мови [5] приділяє велику увагу словниковій роботі, результатом якої є розвиток мовлення дітей, підвищення їх грамотності. Тому вчителі початкових класів повинні чітко усвідомлювати відповідальність за уміння школярів грамотно використовувати слова в усному та писемному мовленні. Це стосується і розуміння значення слів, якими їм доводиться оперувати, їх правильної вимови, орфографічної зірності, доречних словосполучуваності та слововживання.

Слід сказати, що серед вітчизняних методистів немає єдиного, загальноприйнятого розуміння словникової роботи. Словникову роботу дослідники називають системою, засобом, методом навчання, систематичною навчально-виховною роботою, комплексом методів і навіть сферою методики. Розглянемо детальніше сутність поняття «словникова робота» у

науково-методичній літературі.

За словами Л.Калугіної [1] словникова робота в початковій школі – це планомірне розширення активного словника дітей за рахунок незнайомих або важких для них слів. Словникова робота – не епізод в роботі вчителя, а систематична, добре організована, педагогічно доцільно побудована робота, пов'язана з усіма педагогічними курсами російської мови [2]. Словникова робота – це копітка робота зі словом і над словом, починаючи від його сприймання на слух, відтворення через з'ясування основних властивостей йому значень, граматичних ознак, взаємозв'язків з іншими елементами мовної системи, особливостями сполучуваності та правопису до правильного вживання у мовленні [6]. Словникова робота розглядається як цілеспрямована педагогічна діяльність, яка забезпечує ефективне освоєння словникового складу рідної мови. Розвиток словника розуміється як тривалий процес кількісного накопичення слів, освоєння їх соціально закріплених значень і формування вміння використовувати їх в конкретних умовах спілкування [9].

Отже, огляд лінгводидактичних джерел дозволяє стверджувати, що в науково-методичній літературі можна спостерігати розуміння словникової роботи у вузькому і широкому значеннях. У вузькому розумінні словникову роботу пов'язують із орфографічною роботою (роботою над правописом слів із традиційним написанням). У широкому значенні словниковою вважають будь-яку роботу зі словом із метою адекватного його використання в чотирьох видах мовленнєвої діяльності [6].

Учні початкових класів постійно поповнюють свій словник. Джерелом його поповнення, як зазначає М.Вашуленко, є «навколишнє середовище, в якому перебувають діти: мова батьків, інших дорослих, товаришів, мова літературних творів, кіно- і мультфільмів, радіо- і телепередач та ін.» [4].

У методиці навчання української мови в початкових класах подано основні напрями словникової роботи, а саме: 1) збагачення словника учнів новими словами і розширення його новими значеннями уже відомих лексем; 2) уточнення словника, яке передбачає роботу над паронімами, синонімами, антонімами, омонімами; засвоєння багатозначності, лексичної сполучуваності слів, зокрема, у фразеологічних одиницях; 3) активізація словника – переведення слів із пасивного словникового запасу учнів у активний; 4) витіснення із вживання нелітературних слів, виправлення вад вимови, переведення їх із активу в пасив [4].

Відомо, що розширення словника молодших школярів іде одночасно з ознайомленням їх з навколишньою дійсністю, з вихованням правильного ставлення до природи. Роботу доцільно розпочинати з першого дня перебування дитини в школі, надаючи при цьому перевагу доборові навчального матеріалу, практичний мовленнєвий спрямованості змісту уроку, врахуванню особливостей словникового складу та його обсягу.

У кожному класі початкової школи програма з української мови передбачає вивчення слів, правопис і вимову яких потрібно запам'ятати. Поєднавши цю роботу із розвитком творчих здібностей, вчитель спроможний домогтися не «засуб'єктивності» слів, а свідомого запам'ятовування.

Відповідно до оновлених програм списки слів за класами дещо змінилися і складають: 1-й клас - 34 слова, 2-й - 36 слів, 3-й - 40 слів, 4-й - 45 слів [5].

У сучасній методиці відома значна кількість способів прийомів пояснення значення слова, зокрема – прийомом демонстрації (малюнок, макет, діапозитив, слайд, муляж тощо), використання контексту (самостійне пояснення значення слова учнями, введення невідомого слова в контекст), найпростіший словотвірний аналіз (дозволяє не тільки пояснити значення незнайомого слова, а й показати різницю у значеннях спільнокореневих, зовні схожих слів (паронімів)), тлумачення слів (розгорнутий опис, розчленування загального поняття на

часткові, підведення часткових понять під загальні, добір синонімів, антонімів, самостійне з'ясування значення незнайомих слів за допомогою довідкових матеріалів) [4].

Підвищенню ефективності засвоєння словникових слів значною мірою сприяє використання інноваційних технологій: інтерактивні технології навчання, технологія критичного мислення, заохочення, створення яскравих наочно-образних уявлень, навчально-пізнавальна гра, створення ситуації успіху, проблемної ситуації, спонукання до пошуку альтернативних рішень, виконання різноманітних творчих завдань.

Вітчизняні та закордонні науковці, методисти і вчителі пропонують наступні методи покращення якості запам'ятовування написання словникових слів: метод графічних асоціацій, метод звукових асоціацій, метод семантичних асоціацій.

Метод графічних асоціацій (пишу) (передбачає використання вчителем малюнка, що нагадує потрібну для запам'ятовування букву. Тришечки уяви та фантазії – і буква перетворюється на якусь цікаву тваринку чи деталь її постаті або мордочки, інший предмет навколишнього світу).

Метод звукових (фонетичних) асоціацій (вимовляю) (полягає у підбиранні до слова співзвучну фразу так, щоб вона мала в собі якусь частину цього слова. До прикладу, Криниця – завжди чиста водиця. Лелека – літає далеко. Футбол – забивати треба гол.).

Семантичні асоціації (розумію) (передбачає використання в комбінуванні графічного і фонетичного методів. Тобто для запам'ятовування однієї букви використовується метод фонетичних асоціацій, а для запам'ятовування іншої – графічний метод) [8].

У школах різних країн світу, зокрема, Канаді, Америці, Британії використовують сучасний підхід до навчання читання і письму – Daily 5. Daily 5 – це систематична щоденна робота: 5 діяльностей, які учні виконують впродовж 20 хвилин. Щодня молодші школярі виконують: читання для себе, читання для когось, слухання, роботи зі словами, письмо для себе [7].

Використовуючи щоденну діяльність Daily 5 (робота зі словами) – вчителі Новопечерської ЗОШ І-ІІІ ступенів м.Києва, пропонують створити «стіну слів» (це всі незрозумілі для учнів слова з різних предметів). Впродовж місяця, незрозумілі для учнів слова, постійно знаходяться в полі зору на «стіні слів», що дає змогу в будь-який момент їх побачити і повторити.

Наведемо види вправ з використання сучасних методик:

1. Усна робота з допомогою сигнальних карток, на яких написані голосні е, и, о, а. Називається слово з таблиці, а діти піднімають сигнальну картку з потрібною орфограмою.
2. Запис слів по порядку. Вчитель диктує слова, учні записують їх, потім перевіряють по таблиці написання слів, відкриваючи смужку паперу.
3. Виписати з таблиці слова з ненаголошеними голосними по варіантах.
4. Виписати з таблиці слова, що відповідають на питання хто? Що?
5. Виписати з таблиці слова, що відповідають на запитання який, яка, яке? Духмяний, червоний, черговий.
6. Протягом кількох секунд діти читають очима слова і записують.
7. Виписати слова з даної теми, наприклад, «Звіті», «Школа».
Звірі – ведмідь, заєць.
Школа – портфель, завдання, диктант, помилка, предмет, читання, черговий, дитина
Дні тижня – неділя, понеділок, середа, четвер.
8. Знайди слова, що схожилися.
Арлібатьківщина - Батьківщина
Двалощвересень – вересень
Оааильушдиванрог – диван
Щпардухмянийоо – духмяний

9. Закресли однакові літери. Яке слово утворилося?
Запиши його каліграфічно.

Вулиця - вуллкицкля

Диван - дибівабін

Четвер - чездтвзездзр

10. З останніх букв поданих слів утворити нове слово.

Вересень - вечеряв, веселе, шофер, апельсинове, абрикос,
одинадцять, екран, мізинець.

Помилка - короп, морозиво, грім, вдихати, орел, равлик,
ластівка.

13. Робота над словом «ведмідь»

11. Придумати ряд слів – дію предмета
Ведмідь – спить, збирає, шукає, реве, ричить, бродить
десь, ведмеді водяться (на півночі).

12. Робота над фразеологізмами

збери і поясни фразеологізми

Дивитися наступив

Ведмежа куток

Ведмежий ведмедем

Ведмідь на вухо послуга

Влітку любить мед шукати,
А зимою в лігві спати,
Як почує він весну –
Прокидається від сну.

бурий

Ведмідь

білий

Виділи спільну частину у словах:

Коли так кажуть?

Дивитися ведмедем -

бути злим ,

Ведмежий куток -

маловідоме, глухе місце

Ведмідь на вухо наступив -

відсутність музичного слуху

14. Робота над словом «посередині».

посередині

У середині, в центрі або недалеко
від центра чого-небудь

Між двома особами або предметами

15. Графічні асоціації.

Отже, робота над словом на уроках рідної мови є одним із найважливіших компонентів навчального процесу. Спостереження уроків, на яких опрацьовується лексичний матеріал, показують, що вони для учнів є найбільш

цікавими. Спостереження над багатозначністю слів у реченнях і в тексті над словами, вжитими в прямому і переносному значенні, синонімами, антонімами й найпоширенішими омонімами викликають у дітей

справжній інтерес до виразальних можливостей слова у мовленні роблять дитяче мовлення більш виразним.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Таким чином, словникова робота на уроках української мови активізує діяльність учнів, збагачує їхній словниковий запас, виховує увагу до слова, його значення і

вживання, розвиває логічне мислення, впливає на формування і розвиток особистості учня.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні та систематизації передового педагогічного досвіду закордонних практик роботи на словом в початкових класах.

Список використаних джерел

1. Блог Калугиной Л.В. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://kaludina2015.blogspot.com/> (дата публікації 26.03.2015р.)
2. Курінна А. Ф. «Словникова робота» або «робота над словом». – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/80/13889-slovarnaya-rabota-ili-rabota-nad-slovom-sovremennaya-interpretaciya-slovocentrizma-prepodavatelyami-rusistami.html>.
3. Лавренова М.В. Робота над словниковими словами в початкових класах. Цікаві вправи та ігри для їх засвоєння /М.В.Лавренова. – Львів: Видавець ФОП Бадікова Н.О.2015. – 92 с.
4. Методика навчання української мови в початковій школі: [навч. посіб.] / за наук. ред. М. С. Вашуленка. – Київ: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
5. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із українською мовою навчання.1-4 класи.-К. «Освіта», 2012.-392 с.
6. Олексієв Л. С. Єдність словниково-семантичного й словниково-орфографічного напрямів у роботі з вивчення рідної мови /Л.С.Олексієв // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2014. – С.64-67.
7. Пристінська М. Українська мова. Методична система «Щоденні 5» (Робота зі словами)– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=4BE3CBIsbeo>
8. Словникові слова. 3–4 класи. Посібник для вчителя за оновленими програмами / І. Большакова; упоряд. М. Пристінська. – Київ: Перше вересня, 2016. – 212 с.
9. Словникова робота. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studopedia.info/1-49771.html>

Стаття посвячена проблемі роботи над словарними словами на уроках українського мови в початкових класах. Розкриті особливості роботи над словами з допомогою сучасних методических підходів на уроках в початковій школі. Автором сакцентировано внимание на методах улучшения качества запоминания написания словарных слов и представлены образцы упражнений.

Ключевые слова. украинский язык, младшие школьники, словарные слова, современные методические подходы, Daily 5.

The article is devoted to the work on the vocabulary words on the lessons of the Ukrainian language in primary school. A review of the sources allowed to assert that the scientific and methodological literature, one can observe the understanding of dictionary work in narrow and wide values. In the narrow sense of the vocabulary work associated with spelling performance (work on spelling words with traditional spelling). In a broad sense the word with think any job with the word with the purpose of its adequate use in the four kinds of speech activity. Determined that the source of replenishment of the vocabulary of students is the environment in which there are children: it is parents, other adults, friends, language literary works, movies and cartoons, radio and television, working with dictionaries and so on. The features work on the words using modern methodological approaches in the classroom in elementary school, namely the method of demonstration and the use of context, the easiest word-formation analysis, interpretation of words, the method of Association (graphic, sound, and semantic), Daily 5 (work with words). The author focuses on methods of improving the quality of memorizing the spelling of vocabulary words and examples of exercises.

Key words. Ukrainian language, the younger students, dictionary words, modern methodological approaches, Daily 5.

УДК 159.922.8: [373.5.015.31:172.15]

Марценюк Марина Олексіївна,
кандидат психологічних наук, доцент,
Муравйова Марія Петрівна,
студент,
Мукачівський державний університет

ДО ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО - ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ШКОЛІ

У статті розглянуто важливе питання здійснення національно-патріотичного виховання в школі, визначаються особливості та основні суперечності цього процесу. Зазначається, що проблема виховання патріотизму у школярів полягає, в першу чергу, в ґрунтовній і кваліфікованій підготовці педагогів. Успішне вирішення завдань національного виховання безпосередньо пов'язане з удосконаленням підготовки педагогів, їх професійної майстерності, ерудиції і культури та психологічних знань. Авторами зазначено, що якість виховного процесу залежить від використання вчителями різноманітних методів і форм; врахування вікових та психологічних особливостей дітей; активної патріотичної позиції педагога та його національних переконань.

Ключові слова: старшокласники, педагоги, виховний процес, патріотизм, індивідуально-типологічні особливості, особистість, любов до Батьківщини, Україна.

Постановка проблеми. Враховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання у молодого покоління почуття патріотизму.

Адже патріотизм складає найважливішу ціннісну основу будь-якого суспільства і виступає не лише чинником інтеграції української нації, а й суттєвим внутрішнім мотивом для саморозвитку і розкриття всіх потенційних можливостей